

Asia: VN/16951/2020

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto

Lausun suunnitelmasta allaolevien alaotsikoiden alle

Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

Suunnitelman tavoitteet

1 Suunnitelman tavoitteet - avovastaus

Invalidiliitto yhtyy suunnitelman tavoitteisiin korostaen, että jokaisella toimijalla on oma osuutensa ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Jotta vammaiset ihmiset voivat osallistua yhdenvertaisesti erilaisten ilmastonmuutosta hillitsevien toimenpiteiden tekemiseen, on huolehdittava läpileikkaavasti palvelujen ja rakennetun ympäristön esteettömyydestä sekä digitaalisesta saavutettavuudesta sekä riittävästä taloudellisista tukimuodoista.

YK:n vammaisyleissopimus edellyttää, että vammaiset ihmiset huomioidaan aktiivisina kansalaisina, joilla on yhdenvertainen mahdollisuus toimia yhteiskunnan jäsenenä. Invalidiliitto muistuttaa YK:n ihmisoikeusneuvoston linjauksesta päätöslauselmassaan 41/21 vuonna 2019. Siinä todetaan, että sopimusvaltioiden tulisi kehittää sääntelyä niin, että se mahdollistaisi vammaisten henkilöiden osallistumista ilmastonmuutoksen torjuntaan ja sopeutumiseen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Invalidiliitto pitää perusteltuna hallitusohjelmakirjausta siitä, että hiilineutraaliustavoitteeseen pyritään sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla. Tästä lähtökohdasta myös vammaisten ihmisten liikenteessä liikkumisen erityiskysymyksiin on syytä kiinnittää huomioita mm. yhdenvertaisen liikkumisen toteutumiseksi.

Autokannan uudistaminen on yksi perusta kasvihuonepäästöjen puolittumiseen ja vaikuttaa vammaisten ihmisten mahdollisuuksiin liikkua yksilöllisten tarpeittensa mukaan. Vammaisten ihmisten liikkumisen tarve omalla autolla korostuu etenkin haja-asutusalueilla, joilla julkisen esteettömän liikenteen saatavuus vähäistä ja taksipalveluidenkin saatavuus on heikkoa. YK:n vammaissopimuksen artikla 9 (Esteettömyys ja saavutettavuus) korostaa vammaisten ihmisten itsenäistä elämää ja osallisuutta sekä yhdenvertaista pääsyä mm. kuljetukseen myös maaseutualueilla.

Liikenne

2a Liikenteeseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

2b Liikenne - avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että liikenteen päästöjen vähentyminen on ollut hidasta eivätkä nykytoimet riitä asetettujen päästötavoitteiden saavuttamiseen. Auto on monelle vammaiselle ihmiselle välttämätön jokapäiväisen liikkumisen tarpeisiin. Se ei ole valinta vaan se on pääosin vammasta johtuva pakko. Mahdollisuus auton käyttämiseen lisää myös yhdenvertaisuutta ja itsenäisyyttä ollen edellytys itsenäiselle liikkumisvapaudelle. Suomen olosuhteissa ei ole, ainakaan vielä vammaisilla ihmisillä realistista mahdollisuutta kompensoida liikkumistaan muilla ympäristöystävällisemmillä tavoilla esim. esteettömällä julkisella liikenteellä huomioiden mm. talviaikaisen liikkumisen haasteet apuvälinein ja esteettömän julkisen liikenteen rajallisuus. Vaikka vammaisten ihmisten yksityisautoilu on pieni osa suomalaisten henkilöautoliikennettä, sillä on kuitenkin vaikutusta osaltaan liikenteen päästöihin. Invalidiliitto nostaa vahvasti esiin, että vammaisen henkilön tarve omaan autoon on yksilöllinen ja juontuu aina vammasta johtuvasta syystä. Esimerkiksi apuvälineiden tarve ja niiden kuljettaminen määrittää osaltaan, minkälaisen auton vammaisen ihminen tarvitsee. Invalidiliitto esittää, että vammaisille ihmisille luodaan vähäpäästöisten tai päästöttömien autojen hankintaan kannustava tukielementti. Nykyinen verotuksen kautta kohdentuva tukijärjestelmä ei kannusta vammaista ihmistä vähäpäästöisen tai päästöttömän auton hankintaan. Invalidiliitto on ehdottanut, että yhtenä vaihtoehtona selvitettäisiin suoran hankintatuen käyttöönottoa. Myöntöperusteena voitaisiin soveltaa esimerkiksi voimassa olevan autoverolain 26 § kriteereitä.

Invalidiliitto kannattaa esitettyjä toimenpiteitä: julkisen lataus- ja tankkausinfrastruktuurin rakentamisen tuet, taloyhtiöille suunnattu latausinfra-avustus, täyssähköautojen hankintatuki ja vanhojen autojen konversiotuet, kaupunkiseutujen liikennejärjestelmäsuunnitelmat, suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuet ja kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelma. Näissä yhteyksissä on tärkeää huomioida erityisryhmien tarpeet muun muassa esteettömyyttä parantamalla. Lisäksi Invalidiliitto muistuttaa täyssähköautojen hankintatuen kohdalla syksyllä 2021 tekemästään ehdotuksestaan, että lakiin vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivan ajoneuvon hankinnan sekä ajoneuvon vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivaksi muuntamisen määräaikaisesta

tukemisesta olisi lisätty vielä vamman perusteella myönnettävä hankintatuki, jonka myöntämiskriteerit perustuisivat autoverolain 5 luvun 26 §:n (Autoveron palauttaminen vamman perusteella). Tämä tukisi myös perusennusteen toteutumista 600 000 sähköautoon vuoteen 2030 mennessä.

Maatalous

3a Maatalouteen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

3b Maatalous - avovastaus

-

Rakennusten erillislämmitys

4a Rakennusten erillislämmitykseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

4b Rakennusten erillislämmitys - avovastaus

-

Työkoneet

5a Työkoneisiin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

5b Työkoneet - avovastaus

-

Jätehuolto

6a Jätehuoltoon suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

6b Jätehuolto - avovastaus

-

F-kaasut

7a F-kaasuihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

7b F-kaasut - avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

8a Teollisuuteen ja muihin päästöihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

8b Teollisuus ja muut päästöt - avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

9a Kunnille ja alueille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Yhdyn tämän osa-alueen esitettyihin lisätoimiin

9b Kunnat ja alueet - avovastaus

Invalidiliitto näkee, että alueilla ja kunnilla on merkittävä rooli tavoitteiden saavuttamisessa. Vammaisten ihmisten kannalta keskeisiä ilmastonmuutoksen torjuntaan vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa palveluiden ja ympäristön esteettömyys. Julkisen liikenteen esteettömyys ja katkeamattomat turvalliset liikenteen palveluketjut edistävät vammaisten ihmisten mahdollisuutta hyödyntää joukkoliikennettä ja auttavat näin vähentämään liikenteestä syntyviä päästöjä.

Liikenteen päästöt vähenevät myös kevyen liikenteen väylien käytön lisääntyessä ja siten osittain liikennesuoritteiden vähentyessä. Kevyen liikenteen väylien esteettömyys korostuu niiden vammaisten ja ikääntyneiden ihmisten kohdalla, jotka liikkuvat hitaammin tai liikkueessaan käyttävät apuvälineitä. Erilaisin apuvälinein liikkuvat ihmiset voivat käyttää kevyen liikenteen väyliä vain, jos niiden peruskunnosta ja erityisesti ympäri vuoden tapahtuvasta ylläpidosta huolehditaan. Lähiympäristössä tehtävien lyhyiden automatkojen ja taksipalveluiden käyttötarve vähenee, kun esteettömät kevyen liikenteen väylät tekevät lähikohteista saavutettavia eri tavoin liikkuville ihmisille.

Alueidenkäytön suunnittelu asumisen, palveluiden ja liikennejärjestelyjen kohdalla ovat keskeisiä ilmastonmuutoksen hillinnässä. Esteetön asunto- ja toimitilarakentaminen säästää luonnonvaroja, kun ei jouduta korjaamaan jälkikäteen käyttäen moninkertaisesti rakennusmateriaaleja. Huomioitavaksi tulee myös esteettömien autopaikkojen varmistaminen niin asumisympäristöissä, kuin muun pysäköinnin yhteydessä esimerkiksi liityntäpysäköinnissä.

Alueellisilla ja paikallisilla vammaisneuvostoja tulee kuulla ja osallistaa ilmastosuunnitelmien alueellisia toimenpiteitä tekevien suunnitelmien ja kehittämishankkeiden laadintaan sekä niiden seurantaan.

Kulutuksen hiilijalanjälki

10a Kulutukseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

10b Kulutus - avovastaus

-

Julkiset hankinnat

11a Julkisiin hankintoihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

11b Julkiset hankinnat - avovastaus

-

Muut poikkisektorit

12a Muille poikkisektoreille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

12b Muut poikkisektorit - avovastaus

-

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

13a Toimenpideohjelman vaikuttavuus

Toimenpideohjelmassa pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

13b Toimenpideohjelma - avovastaus

Invalidiliitto pitää merkityksellisenä Energiaviraston tiedotustoimintaa eri rahoituskeinoista ja tukimuodoista kuluttajille, kunnille ja pk-yrityksille.

13c Mitä lisätoimia ehdotatte tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi?

Liikennejärjestelmän tehostamisen yhteydessä on yhdeksi tavoitteeksi kirjattu henkilöautojen suoritteiden kilometrimäärien kasvun loppuminen 2020-luvulla. Tässä yhteydessä Invalidiliitto muistuttaa, että moni vammaisen ihmisen tarvitsee oman auton vammastaan johtuen voidakseen liikkua yksilöllisten tarpeittensa mukaisesti, koska käytössä ei ole sopivaa esteetöntä julkista liikennettä, kuljetuspalvelut ovat riittämättömät sekä maantieteelliset olosuhteet puoltavat oman auton käyttöä. Tästä johtuen on tärkeää, että vammaiset ihmiset voivat kuitenkin osallistua ilmastotalkoisiin ja sen mahdollistaisivat riittävät taloudelliset tukimuodot vähäpäästöisen tai sähköauton hankintaan.

Invalidiliitto muistuttaa, että hybridi- tai täyssähköautojen latauspaikkojen tulee olla esteettömiä ja latauspisteiden asentamisessa tulee huomioida niiden käyttäjinä lyhytkasvuiset, pyörätuolia tai

muita liikkumisen apuvälineitä käyttävät ihmiset. Laki sähköajoneuvojen latausvalmiuksista ja latauspisteistä rakennuksessa sekä rakennusten automaatio- ja ohjausjärjestelmistä ohjaakin siihen, että ko. lain 5 §:n 3 momentissa ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitetuista latauspisteistä vähintään yhden kaikkien käytössä olevan latauspisteen tulee olla asennettuna pysäköintipaikkaan, joka on vähintään 3,6 metriä leveä ja vähintään 5,0 metriä pitkä. Tämä noudattaa VN:n asetuksen rakennuksen esteettömyydestä määritelmää liikkumis- ja toimintaesteisen henkilön käyttöön tarkoitettusta autopaikasta. Invalidiliitto kannattaa, että jatketaan ja korotetaan yksityisen latausinfraan tukea taloyhtiöille. Lisäksi on kannatettavaa, että tuki laajennetaan kattamaan myös työpaikat.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

14 Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

-

Muita huomioita

15 Muita huomioita

Yleisinä huomioina tavoitteiden osalta Invalidiliitto korostaa esteettömän joukkoliikenteen lisäämisen tarvetta sekä yksityisautoilun osalta valinnan tukeminen vähäpäästöisten tai sähköautojen hankintaan vammaisille ihmisille. Tältä osin Invalidiliitto muistuttaa, että arviot vammaisten ihmisten työllisyysasteesta vaihtelevat 15 prosentista noin 60 prosenttiin erillisten selvitysten perusteella, koska olemassa olevista rekistereistä vammaisten ihmisten työllisyysaste ei ole selvitettävissä. Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn (2018) perusteella vammaisten ihmisten työllisyysaste oli vain 15-20 %, kun taas EU-SILC tutkimuksen mukaan työllisyysaste on 58,3 %. Molemmat osoittavat kiistattomasti kuitenkin sen, että vammaisten ihmisten työllisyysaste on alhaisempi kuin muun väestön. Näin ollen vammaisissa ihmisissä on useita heikommassa taloudellisessa asemassa olevia ihmisiä, joiden toimeentulo on riippuvainen erilaisista etuuksista.

Korkea polttoaineen hinta voi osaltaan vaikuttaa kielteisesti vammaisten ihmisten mahdollisuuteen käyttää mm. välttämättömiä terveydenhuoltopalveluita. Tässä huomioitava, että vielä tällä hetkellä sähköautojen hankintakustannus on korkea suhteessa fossiilista polttoainetta käyttäviin autoihin sekä esteettömän joukkoliikenteen epätasainen jakautuminen eri puolella Suomea.

Kevyen liikenteen väylien kunnossapito sekä ylläpito, korjaus sekä eri vuodenaikoina mukaan lukien auraus ja muu toiminta tulee pitää esteettöminä. Kevyeen liikenteen väylien esteettömyys ja kunnossapito mahdollistavat myös liikuntavammaisille ja muille liikkumisen apuvälineen käyttäjille niin joukkoliikenteen kuin muun arkiympäristössä tapahtuvan liikkumisen ilman yksityisautoilua. Tästä syystä kevyenliikenteenväylien ylläpito tulisi nähdä osana ilmaston muutoksen vastaisia toimenpiteitä ja tämän turvaamiseksi tulisi luoda oma toimenpide ja kehittämisstrategia alueellisesti.

Invalidiliitto yhtyy yhdenvertaisuusarvioinnin yhteydessä kirjattuihin työpajoissa esiin nousseisiin näkemyksiin, että vammaisiin henkilöihin kohdentuvia vaikutuksia tulisi edelleen selvittää huomioiden terveysturvallisuus, liikenneturvallisuus sekä syrjimättömyys ja että esteettömän julkisen liikenteen edistämistoimin voidaan lisätä saavutettavuutta. Näemme tärkeänä esteettömän julkisen liikenteen ja kevyen liikenteen väylien määrän ja kunnon alueellisen ulottuvuuden huomioimisen yhdenvertaisen liikkumisen vahvistamiseksi.

16 Voiko organisaationi osaltaan edistää ilmastosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista?

Kyllä

Saksanen Riitta
Invalidiliitto ry